

Magdalena Bystrzak

Sławiści w Pradze. Coroczna konferencja na Uniwersytecie Karola

„Konferencja młodych slawistów” na Uniwersytecie Karola w Pradze (Konference mladých slavistů) to cykliczny projekt studentów i doktorantów praskich kierunków slawistycznych. Prof. Vladimír Svatoň, praski rusycysta i komparatysta, w przemówieniu inaugurującym szóstą edycję w roku 2010 zawarł myśl przewodnią konferencji: „rozwój studiów humanistycznych nie przebiega w ten sposób, że młodsze pokolenie badaczy udziela lepszych odpowiedzi na pytania badaczy wcześniejszych. Dawne pytania odchodzą w zapomnienie. Wyzwaniem młodej generacji jest zadawanie nowych pytań”.¹

W tym duchu odbywają się jesienne zjazdy w Pradze, których tradycja sięga 2005 roku. Konferencja od lat ma charakter nie tylko interdyscyplinarny, ale także międzynarodowy. Co więcej, młodzi badacze (do 35 roku życia) mogą konfrontować wyniki swojej pracy nie tylko z osiągnięciami koleżanek i kolegów, ale przede wszystkim, co w pracy młodego naukowca jest niezwykle istotne, oczekiwać profesjonalnej reakcji ze strony pracowników Uniwersytetu Karola w Pradze. Jak wiadomo, praska placówka ma bogatą tradycję filologiczną, przede wszystkim slawistyczną. Konferencja młodych slawistów jest zatem dwudniowym forum o prestiżowym, specjalistycznym charakterze.

Językami konferencji są wszystkie języki słowiańskie. Za organizację spotkań odpowiedzialny jest praski Ústav východoevropských studií (Instytut Studiów Wschodnioeuropejskich), mieszczący się na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola. Aktywny udział w konferencji polega na wystąpieniu, które nie powinno przekraczać 20 minut. Uczestnicy mają możliwość publikacji swojego tekstu (po uprzedniej redakcji i autoryzacji) w tomie pokonferencyjnym, o ile ten otrzyma pozytywne oceny recenzentów. Do tej pory ukazało się sześć pokonferencyjnych publikacji: *Slavistika dnes: vlivy a kontexty* („Slawistyka dziś: wpływy i konteksty”; 2006), *Slavistika v moderním světě* („Slawistyka we współczesnym świecie”; 2007), *Slovanské jazyky a literatury: hledání identity* („Słowiańskie języki i literatury: poszukiwanie tożsamości”; 2009), *Slovanský areál a Evropa* („Słowiańszczyzna i Europa”; 2011), *Etnicita slovanského areálu – Historické proměny a současný stav* („Etniczność na terenie słowiańszczyzny – historyczne przemiany i stan współczesny”;

¹ http://www.cuni.cz/IFORUM-9971-version1-Vladimir_Svaton_Konference_mladych_slavistu.doc (wejście: 31.03.2013).

2011) oraz najnowsza: *Prolínání slovanských prostředí* („Słowiańszczyzna – interakcje”; 2012). Redaktorzy tomu pokonferencyjnego (między innymi Marek Příklad, Kateřina Kedron i Marcel Černý) zastrzegają sobie prawo zarówno do zmian, jak i do odrzucenia tekstu, jeśli nie spełnia on kryteriów formalnych i merytorycznych. Publikacji tomów pokonferencyjnych podjęło się czeskie wydawnictwo Pavel Mervart, które przy współpracy z Uniwersytetem Karola stworzyło między innymi edycję *Russia Altera*, w której ukazują się wspomniane pozycje. Informacje dotyczące kolejnych edycji „Konferencji młodych slawistów” w Pradze dostępne są na stronie internetowej <http://slavkonf.com/>.

Drugi rocznik *Konferencji młodych slawistów* w roku 2006, w przeciwieństwie do pierwszego, miał już określony zakres problemowy. Skupiał się na historii i współczesności kontaktów językowych, w tym na temacie wielojęzyczności; zagadnieniu Rosja – mity i rzeczywistość; problematyzował literatury słowiańskie w kontekście europejskim, slawistykę we współczesnym świecie, polityczne i filozoficzne myślenie na terenie słowiańszczyzny, a także języki i literatury mniejszości narodowych i etnicznych. Pokłosiem spotkania jest wspomniany już tom pokonferencyjny *Slavistika dnes: vlivy a kontexty* („Slawistyka dziś: wpływy i konteksty”; 2006), w którym opublikowano 41 artykułów uczestników z dziewięciu krajów: Białorusi, Czech, Chorwacji, Niemiec, Polski, Rosji, Słowenii, Szwajcarii i Ukrainy. Problematyka artykułów przekracza filologiczne ramy, bowiem prócz tekstów z zakresu językoznawstwa i literaturoznawstwa pojawiają się uwagi o charakterze politologicznym i historycznym.

Rok 2007 cechowała przewaga wystąpień z zakresu językoznawstwa. Uczestnicy skupiali się na roli dialektów w procesie kodyfikacji języków słowiańskich, współczesnej polityce językowej słowiańszczyzny oraz wielojęzyczności słowiańskich mieszkańców Europy. Po raz kolejny organizatorzy postanowili skupić się na temacie Rosji, tym razem poprzez Europę i jej oblicze w rosyjskiej kulturze. Kulturologiczny charakter miał ponadto panel poświęcony zagadnieniu stereotypów w świadomości narodowej Słowian. Dla literaturoznawców przygotowano z kolei dwie odrębne sekcje. Pierwsza z nich zajmowała się problematyką czeską w literaturach słowiańskich w XIX i XX wieku, druga natomiast literaturami słowiańskimi i ich stosunkiem do tradycji, czy to w formie kontynuacji spuścizny przodków, czy radykalnego jej odrzucania. Rezultatem spotkania jest publikacja *Slavistika v moderním světě* („Slawistyka we współczesnym świecie”; 2007). Tym razem zagraniczne katedry i instytuty slawistyczne reprezentowali także uczestnicy z Węgier, Litwy, Austrii, Serbii i Czarnogóry.

Podobny, językoznawczy charakter miała także konferencja w roku 2008. Uwagę poświęcono przede wszystkim językowi propagandy politycznej i statusowi dialektów w czasie globalizacji. Poruszono także zagadnienie puryzmu językowego, analizowano

bowiem status zapożyczeń w językach słowiańskich. Wystąpienia poświęcone dekonstrukcji mitów narodowych, a także niezwykle interesujący panel – „Słowiańszczyzna jako iluzja i rozczarowanie” – odpowiadały zainteresowaniom slawistów kulturoznawców. Dla literaturoznawców pozostała dość wąska problematyka, mianowicie zagadnienie miasta i prowincji w literaturach słowiańskich. Tom pokonferencyjny – *Slovanské jazyky a literatury: hledání identity* („Słowiańskie języki i literatury: poszukiwanie tożsamości”; 2009) – zawiera aż 42 teksty poświęcone tej problematyce.

2009 rok był zdecydowanie bardziej przychylny literaturoznawcom. Uczestnicy pierwszego panelu skupili się na literaturach Europy Środkowej i Wschodniej, przede wszystkim na kluczowym dla słowiańszczyzny zagadnieniu „małych kultur”. Debaty dotyczyły także Bałkanów i ich relacji z symboliczną Europą. Po raz kolejny omawiano rosyjską refleksję o Europie i miejsce Rosji w nowożytnej kulturze europejskiej. Językoznawcy mieli okazję zaprezentować się w dyskusji poświęconej diachronicznemu ujęciu polityki językowej Słowian. Informacje na temat tej edycji można znaleźć w publikacji *Slovanský areál a Evropa* („Słowiańszczyzna i Europa”; 2011).

Rok 2010 miał natomiast charakter *stricte* kulturoznawczy. Wybór nowej optyki miał określone powody. Wspominał o nich doc. Rudolf Chmel, ówczesny dyrektor dawnego Instytutu Studiów Slawistycznych i Wschodnioeuropejskich (Ústav slavistických a východoevropských studií), który obecnie podzielony jest na kilka samodzielnych katedr. Chmel zaznaczył: „Przed pięcioma laty rozpoczęliśmy reformę praskiej slawistyki, rozumianej w tradycyjny, filologiczny sposób. Zdecydowaliśmy się obecnie na pewne modyfikacje studiów slawistycznych i w ten oto sposób powstały studia skupiające się na poszczególnych regionach słowiańszczyzny. Naturalnie, nie jest nam obojętna problematyka etniczności. Oznacza to również, że w ramach dzisiejszych badań słowiańszczyzny uwzględniamy także języki, literatury i kultury, które, choć słowiańskie nie są, wchodzą ze słowiańskimi w interesujące interakcje. W ten sposób w naszym instytucie znalazło się miejsce dla węgierskiej, rumuńskiej, a nawet albańskiej perspektywy”.² Stąd też na „Konferencji młodych slawistów” przewagę miały debaty nad etnicznością z perspektywy językoznawczej, omawiano także zagadnienia związane z mniejszościami etnicznymi na terenie słowiańszczyzny. Poruszano problematykę mitów historycznych i ich wpływu na konstytuowanie nowoczesnych narodów słowiańskich, a także kwestię autoidentyfikacji narodowej w literaturach słowiańskich w XIX i XX wieku. W tomie pokonferencyjnym *Etnicita slovanského areálu – Historické proměny a současný stav* („Etniczność na terenie słowiańszczyzny – historyczne przemiany i stan współczesny”; 2011) znalazły się 23 tek-

² <http://www.cuni.cz/IFORUM-9971.html> (wejście: 31.03.2013).

sty poświęcone powyższym zagadnieniom. Po raz kolejny młodzi autorzy z rozmaitych ośrodków slawistycznych z dziewięciu krajów europejskich mieli okazję zaprezentować się na gruncie praskiego uniwersytetu. „Cieszę się – wspominał Chmel – że w referatach poruszacie Państwo problematykę mniejszości narodowych, a szczególnie języków tych mniejszości, które nie zawsze są słowiańskie. Warto bowiem zwracać uwagę na to, jak oddziałuje język narodowej większości na języki mniejszości. Tematy, które są przedmiotem naukowej refleksji, korespondują z aktualnymi pytaniami, przed którymi stoi Europa Środkowa. Chodzi między innymi o zagadnienie tożsamości, autoidentyfikacji narodowej (...). Z tymi problemami musi się konfrontować także nowoczesna slawistyka”.³

Podobną tendencję, a więc kulturoznawczy charakter praskich spotkań, mogliśmy zaobserwować także w kolejnym roku. Tym razem tematem przewodnim były, jak sugeruje tytuł tomu pokonferencyjnego, *Prolínání slovanských prostředí* („Słowiańszczyzna – interakcje”; 2012), wpływy wewnątrz Słowiańszczyzny. Uczestnicy skupili się na migracji Słowian na przestrzeni dziejów, na literaturach słowiańskich i ich wzajemnej konfrontacji, na koncepcjach tożsamościowych Słowian w zwierciadle wielkich idei narodowych. Ciekawostką był panel poświęcony słowiańskiej mozaice wyznaniowej. Dla językoznawców przygotowano z kolei sekcję poświęconą wzajemnym wpływom języków słowiańskich z perspektywy diachronicznej i synchronicznej. Wspomniana publikacja jest także najnowszym pokłosiem praskich spotkań.

Artykuły z ostatniej edycji „Konferencji młodych slawistów”, z roku 2012, nie doczekały się jeszcze formy drukowanej. W tomie pokonferencyjnym spodziewamy się tradycyjnie tekstów z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa, historii czy politologii. Zeszłoroczna konferencja poświęcona była zagadnieniom słowiańskich apokryfów, literaturze zakazanej, perspektywie dialektów w językach słowiańskich – zarówno groźbie ich zaniku, jak i możliwościom rozwoju. Omawiano także problematykę eufemizmów w kontekście językowego tabu. Historyczny charakter miał panel poświęcony przemilczanym tematom w historii narodów słowiańskich.

Zostałam zaproszona do napisania tego krótkiego omówienia jako doktorantka Katedry Studiów Środkowoeuropejskich w Pradze. Moje pierwsze spotkanie z „Konferencją młodych slawistów” miało miejsce w roku 2010. Ceniłam sobie, i cenię nadal, poziom tych spotkań, a także ich realną wartość, a więc możliwość konfrontacji młodego badacza z doświadczonymi naukowcami.

Dyskusja o slawistyce pod kątem jej dawno ustalonego zakresu tematycznego toczy się głównie na gruncie uniwersyteckim. Na spotkaniach slawistycznych pojawiają

³ Tamże.

Wydarzenia/Recenzje/Omówienia

się pytania dotyczące modyfikacji zakresu tej dziedziny wiedzy oraz możliwych dróg jej rozwoju. Z punktu widzenia zmian po roku 1989, pojęcie słowiańszczyzny straciło swoją pierwotną siłę oddziaływania. Słowiańszczyznę zaczęto postrzegać jako mit, który stanowił fundament dla już nieistniejącej tożsamości. Słowiańszczyzna przestała być bowiem politycznym konstruktem, stała się natomiast przedmiotem fascynacji, która motywuje pracę badawczą. Również w Pradze, na „Konferencji młodych slawistów” owa fascynacja zapewnia niepowtarzalną atmosferę dialogu.